

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ludo Štúr

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

VEDRÁ ĽADOVEJ VODY –
CHARITA ALEBO MÓDA
Strana 4.

SOCIÁLNE EXPERIMENTY
A TRADIČNÝ MODEL RODINY
Strana 5.

ANKETA HISTORIKOV
K VÝROČIU POVSTANIA
Strana 6 – 7.

FALOŠNÝ MÝTUS O SNP
A VYTRVALÍ ŠÍRITELIA
Strana 8.

FENOMÉN INSITY
MARTIN JONÁŠ
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Niekoľko ľudí. Máme u nás na našom krásnom Slovensku celú armádu tých „niekto a ktosi“. Pred záplavami sa musí niekto postarať o vyregulovanie miestneho potoka, ktosi musí zariadiť, aby v mestskom parku lavička po kratochvíli vandalov opäť slúžila na sedenie. Mladí vraj majú málo príležitostí, lebo „nikto“ im nepostaví skatepark, starí zas žiadajú „úrad“, aby zariadil to a tamto. Vraj teraz nič nikomu nepatrí a keď aj patrí, je to poznať podľa vysokých betónových múrov a iných stien a opevnení akoby zo slávnej a vraj neporaziteľnej Maginotovej línie. A čo tie neosobné odlúštené králikárne? Ako sa vyjadril raz dávno s pohrdaním človek so symbolom srdiečka v podpise. Bývam v jednej z nich na jedenástom poschodí. Je pravda, že z päťdesiatich dvoch bytov by som vedel menovať nájomcov možno na prstoch jednej ruky, ale býva sa mi dobre. A podľa toho, čo čítam na sociálnej sieti v skupine obyvateľov tej istej mestskej časti, aj im sa býva dobre. Aj keď v panelákoch. Občas sa tam niekto posťažuje, že by „úrad mohol to a tamto“, aby sa lepšie žilo, ale väčšinou ho vo veľkej presile prehlasujú ostatní, že s tým už treba skončiť. Že nie úrad, ale „my by sme mohli“. My by sme si mohli zriadiť voľný výbeh pre psov. My by sme mohli viac dbať o čistotu, my by sme mohli obmedziť rušenie nočného pokoja a dokonca – my by sme mohli spolu s tými našimi mladými aj ten skatepark začať budovať.

Moje sídlisko sa mi mení pred očami. Vzniká tu komunita ľudí, mladších i starších, ktorí sami a spolu robia život medzi panelákmi lepším a krajším. Hoci aj s výdatnou pomocou „uradu“, ktorý sa stáva partnerom. A zisťujem, že je to akosi opačne. Táto doba nevytlačila spoločné nadšenie pre niečo dobré. Naopak, zdá sa, že ľudia zo svojho prostredia úspešne vytlačujú individualizmus. Pochopili, že v konečnom dôsledku niekto a ktosi je stále iba nikto. A že ľudia sme my.

Ivan BROŽÍK

Začalo sa odpočítavanie dní do vyhlásenia referenda za tradičný model rodiny Nedopustiť experimenty s deťmi a rodinami

Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

Predstavitelia Aliancie za rodinu (AZR) odovzdali prezidentovi Andrejovi Kiskovi občiansku petíciu so 408 320 podpismi za vypísanie referenda o ochrane rodiny. Predstavitelia AZR sa ešte na jar pred druhým kolom prezidentských volieb stretli s Andrejom Kiskom, ktorý im prisľúbil, že referendum spojí s komunálnymi voľbami, ktoré budú 15. novembra. Prezident sa rozhodol, ako naloží s referendom až po uzávierke tohto vydania SNN.

Aliancia oceňuje, že Slovenská národná strana reagovala veľmi aktívne aj podporou pri zbere podpisov pod petíciu za ochranu rodiny. Pomoc množstva dobrovoľníkov Slovenskej národnej strany pri zbere podpisov pomohla priniesť myšlienku veľkej hodnoty rodiny a manželstva medzi ľuďmi a ukázala významný ľudský hodnotový potenciál, pripomína sa vo vyhlásení AZR.

„SNS niekoľkokrát vyslovila požiadavku podniknúť na Slovensku všetky kroky na ochranu a zakotvenie výlučného postavenia manželstva ako zväzku jedného muža a jednej ženy v Ústa-

ve SR. To vyplýva aj z nášho programového dokumentu tzv. Popradského memoranda. Vzťah muža a ženy ako základ rodiny, reprodukcie a výchovy novej generácie vychádza z tisícročných tradícií civilizácie, a preto aj pre národniarov bolo prirodzené, že Alianciu za rodinu v tomto podporili,“ povedal Andrej Danko, predseda SNS.

■ TEST DEMOKRACIE

Prezident republiky by mal vyhlásiť dátum referenda do tridsať dní od doručenia petičných hárkov. Či a kedy sa teda bude konať, by sa verejnosť mala dozvedieť koncom septem-

bra. „Ak by som bol zvolený za prezidenta, tak by som musel rešpektovať akúkoľvek petíciu, ktorá bude mať viac ako tristopäťdesiat tisíc podpisov a ktorá bude obsahovať otázky v súlade s ústavou,“ avizoval predseda vlády Robert Fico ešte pred prezidentskými voľbami. Ústava dáva hlavne štátu možnosť nechať rozhodnúť Ústavný súd SR o tom, či referendum je v súlade s našim základným zákonom štátu. Ak túto možnosť A. Kiska využije, rozhodnutie o ústavnosti referenda môže byť (aj vzhľadom na čiastočné personálne oslabenie ÚS) v nedohľadne. Slovensko tak

stojí pred ďalšou závažnou skúškou priamej demokracie.

Občania s voľičským oprávnením by mali mať možnosť povedať svoj názor na nasledujúce otázky: Súhlasíte s tým, aby sa manželstvom nemohlo nazývať žiadne iné spoložitie osôb okrem zväzku medzi jedným mužom a jednou ženou? Súhlasíte s tým, aby párom alebo skupinám osôb rovnakého pohlavia nebolo umožnené osvojenie (adopcia) detí a ich následná výchova? Súhlasíte s tým, aby žiadnemu inému spoložitiu osôb okrem manželstva nebola priznaná osobitná ochrana, práva a povinnosti, ktoré sú právnymi normami k 1. 3. 2014 priznané iba manželstvu a manželom (najmä uznanie, registrácia či evidovanie ako životného spoločenstva pred verejnou autoritou, možnosť osvojenia dieťaťa druhým manželom rodiča)? Súhlasíte s tým, aby školy nemohli vyžadovať účasť detí na vyučovaní v oblasti sexuálneho správania či eutanázie, ak ich rodičia alebo deti samé nesúhlasia s obsahom vyučovania?

■ PREZIDENTOVA VOĽBA

„Ponúkame Slovensku možnosť odmietnuť sociálne experimenty s deťmi a rodinami... Tiež si uvedomujeme, že rodiny trpia aj mnohé praktické sociálne a ekonomické ťažkosti. Preto Aliancia za rodinu bude navrhovať a presadzovať opatrenia na zlepšenie sociálnych podmienok rodín na Slovensku,“ tvrdí AZN. Po praktickej stránke je však na povestnom ťahu prezident. Až po jeho rozhodnutí budeme o osude referenda vedieť viac.

3 OTÁZKY PRE:

Ing. Igora HRAŠKA, poslanca Národnej rady SR za OĽaNO

Zrejme už nepotrebujeme kultúrny národ

• Prvé čísla z návrhu štátneho rozpočtu na rok 2015 sú už zverejnené. Je zrejme, že sa budú ešte počas diskusií v parlamente upravovať, čo si však myslíte o základe, na ktorom by mala hospodáriť na budúci rok naša spoločnosť?

Návrh štátneho rozpočtu je zlý. Je rovnaký ako po iné roky vlády, ktorá nevie šetriť a robí veľmi málo proti únikom financií zo systému, nielen daňovým únikom. Namiesto šetrenia sa uberie z niektorých kapitol a prostriedky sa presunú tam, kde sa začítajú možnosti „kšeftovania“ či klientelistickeho správania sa pri prideľovaní zákaziek.

• Nedávno vzbudili pozornosť vyjadrenia ministra kultúry Mareka Maďariča a bývalého ministra školstva Dušana Čaploviča, ktorí verejne vyhlásili, že v rozpočtových kapitolách rezortov, ktoré viedli alebo vedú, ide návrh štátneho rozpočtu proti programovému vyhláseniu vlády.

Prehľadím poradie, pretože školstvo je o čosi dôležitejšia oblasť ako kultúra. V rámci školstva je najlepšie dotovaná časť športu. Dlhodobu chýbajú adekvátne dotácie do vedy a výskumu, aj keď náznaky na zlepšenie sa deklarujú. Školstvo je opäť poddimenzovaná oblasť. Nástupom nového ministra bolo síce ohlasované zvýšenie platov učiteľom, ale z čoho?

• A poďme ku kultúre, tá bude hospodáriť – ak sa nič nezmení – s podstatne nižšími zdrojmi, ako rezort rátal a potrebuje. Oproti minulému obdobiu je to v uvažovanom rozpočte menej až o desať miliónov eur...

Kultúra? Ktorá je už po dlhé roky poddimenzovaná a funguje viac zo zotrvačnosti a na entuziazme mnohých, ktorí v tejto sfére niečo pre spoločnosť robia, ale nedostáva sa im ohodnotenie? My zrejme nepotrebujeme kultúrny národ. Veď on si vytvorí „svoju“ vlastnú kultúru, a potom sa bude čudovať, čo sa v spoločnosti deje.

Zhovárал sa Ján ČERNÝ
Foto: archív

NEOGRAFIA
MARTIN
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

V SNN 36/2014
SI PREČITATE

Spomienka na spisovateľa Ladislava Ťažkého pri deväťdesiatom výročí jeho narodenia
Zbytočné a prežitie snahy o kriesenie obchodnej značky Made in Czechoslovakia
Žilinská župa nikdy nezabúdala na našich krajanov – zahraničných Slovákov

O škodlivosti a paradoxe sankcií

Roman MICHELKO

Top témou dnešných dní sú sankcie USA a EÚ voči Rusku. Pritom sa obchádza zásadný fakt, že sankcie sú vždy a z princípu nespravodlivé už len preto, lebo sa vždy dotknú len obvyčajných ľudí, a nie politických špičiek. Nakoniec, čo viac dokazuje ich minimálny vplyv na vládne elity než vyše polstoročné sankcie USA voči Kube? Sankcie sa možno dotkli bežných obyvateľov, ale rozhodne nie vládnej garnitúry.

V kontexte týchto skutočností sankcie proti Rusku možno hodnotiť len ako prejav megapokrytečtva. Môžeme na nich priam čítan-kovo sledovať uplatňovanie dvojitých štandardov v medzinárodnej politike. Rusko má byť potrestané za údajnú podporu separatistov. Nikto si však nekladie otázku, či činy Kyjeva, resp. Porošenkovej suity sú

v poriadku. To, že Jaceňukova vláda nemá nijakú legitimitu, že proti vlastnému obyvateľstvu používa ťažkú vojenskú techniku, ba dokonca zakázané zbrane (kazetové a fosforové bomby), to je v poriadku? Absolútnym vrcholom je Jaceňukovo vyhrážanie sa, že zastaví tranzit ropy a plynu do Európy. Slovensko už raz na podobné cynické vydieranie zo strany Tymošenkovej ťažko doplatilo v roku 2009. V záplave falošných a pokryteckých vyhlásení rôznych svetových politikov aspoň náš premiér zreteľne a jednoznačne povedal, že Ukrajina vtedy klamala a vydierala.

Postavme však otázku aj inak. Nemôžu tieto sankcie v konečnom dôsledku svojim spôsobom Rusku aj pomôcť? Veľmi rýchlo sa totiž ukázalo, že značnú časť tovarov, kto-

ré sa dostali na index, môže Rusko ľahko nahradiť dovozom z Južnej Ameriky či Ázie. Tak západní producenti akurát prídu o veľmi lukratívny trh, na ktorý sa budú neskôr len veľmi ťažko vracajú. Na druhej

KOMENTÁR

strane, paradoxne, zásluhou sankcií má Rusko šancu dočasnú „neprijemnosť“ premeniť na strednodobú a dlhodobú výhodu. Rusko v raných deväťdesiatych rokoch prežilo obrovský morálny, ekonomický a spoločenský rozvrät. V tom čase zažívalo obrovský exodus inteligencie – na špičkových amerických či izraelských univerzitách prednášalo čoraz viac najvýznamnejších ruských vedcov. V súčasnosti sa možno, a paradoxne aj pre sankcie, vytvorí

priestor na návrat najlepších vedcov, a tým aj na rozvoj najmodernejších technológií práve v Rusku.

Koncom deväťdesiatych rokov odchodom Jelcinovej administratívy a pre stúpajúce ceny ropy a plynu sa situácia v Rusku po ekonomickej a mocenskej stránke stabilizovala. Za čias prezidentovania Dmitrija Medvedeva Rusko dokonca vykročilo smerom k poznatkovo orientovanej spoločnosti. Vybudovala sa akási ruská obdoba Silicon Valley – Stolkovo. Rusko teda zásluhou sankcií môže nakopnúť svoju produkciu špičkových technológií. Dnes totiž sankcie pôsobia ako ochranné clá, ktoré pre menšiu konkurenciu umožnia ruským technologickým firmám vyrásť takpovediac v skleníkových podmienkach.

O tom, že už dnes majú čo ponúknuť, svedčí aj skutočnosť, že ruský YotaPhone bol na tohtoročnej najväčšej svetovej výstave mobilov MWC (Mobile World Congress) v Barcelone vyhlásený za najnovatívnejší mobil výstavy. Neexistencia konkurencie môže znamenať, že táto firma získa podstatne viac prostriedkov, ktoré vloží do výskumu,

čo v strednodobom horizonte môže vyústiť do vzniku nového svetového hráča v tejto oblasti. Podobne sa to môže prejaviť aj v iných sektoroch – automobilovom priemysle, informačných technológiách...

Väčšina Rusov všade vo svete veľmi ťažko nesie nespravodlivosť a účelovosť sankcií voči ich vlasti. Aj tento fakt, ako aj podstatne väčšia možnosť profesionálneho uplatnenia môže viesť k návratu najlepších mozgov z celého sveta späť do vlasti.

Paradoxne teda sankcie môžu Rusku v konečnom dôsledku aj pomôcť. Čo je však najpodstatnejšie, sankcie takmer nikdy nevedli k vyriešeniu konfliktu. Na to treba hľadať ťažké a kompromisné politické riešenie. Preto jediné rozumné riešenie konfliktu na Ukrajine (zámerne nepíšeme rusko-ukrajinského konfliktu, lebo to nie je konflikt medzi štátmi, ale konflikt medzi nelegitímnou ukrajinskou vládou a časťou obyvateľov Ukrajiny, ktorí sa jej nemienia podriať) je medzinárodná konferencia, na ktorej sa tento konflikt vyrieši zložitými, ale nevyhnutnými politickými kompromismi.

Na občana myslia len do volieb...

Eva ZELENAYOVÁ

Každý, kto má volebné právo, má možnosť využiť ho. Na Slovensku klesá účasť vo voľbách a je otázne, či kandidát zvolený dvanástimi percentami voličov má dostatočnú legitimitu na vykonávanie funkcie. Týka sa to najmä komunálnych volieb a plebiscitu do Európskeho parlamentu. Niektoré štáty sa spoliehajú na povinnú účasť vo voľbách, ale ani to neznamená, že voliči budú voliť.

Neúčasť vo voľbách je pre demokraciu vážny problém. Znamená, že občana nezaujímajú veci verejné. Politici za vyše štvrtstoročia zmenili charakter politických strán na akési eseročky, ktoré sa zaoberajú viac-menej len svojim biznisom. V ostatných rokoch zjavne uspeli vo voľbách strany a kandidáti s vysokým finančným zabezpečením kampane. Týkalo

sa to najmä nových subjektov – povedzme Sulíkovej SaS, Matovičoho OĽaNO či prezidenta Kisku. Ani rozsiahla kampaň Lipšicovej Novy a Prochádzkovej Siete by neexistovala bez adekvátnych finančných

POZNÁMKA

prostriedkov. Tieto praktiky fungujú dlhodobo a prokuratúra sa tvári, že k nijakému porušovaniu zákona nedochádza. Evidentne aj táto skutočnosť má vplyv na účasť vo voľbách.

V tejto súvislosti takmer groteskne vynieva iniciatíva Inštitútu pre verejné otázky, ktorý chce zmapovať, koľko prostriedkov kandidáti na verejné funkcie minú na svoju propagáciu. Prezident IVO Grigorijs Mesežnikov pritom zdôrazňuje, že

je dôležité, či sú kandidáti transparentní. Transparentnejší ako pred časom kandidát na funkciu prezidenta Kiska by už vari ani nemohli byť. Veď sám pripomínal, koľko peňazí na kampaň minul, a ako dlho trvala. Inštitúcia ako IVO mala skvelú príležitosť zasiahnuť. Mlčala. Preto sa iniciatíva IVO nedá nazvať inak ako výsmechom spoločnosti.

Mnohí voliči vyčítajú politikom, že pred voľbami sa idú potrať, aby získali ich hlasy, no po voľbách ich už občania nezaujímajú. Presvedčili sme sa o tom aj v našom týždeníku. Rozhodli sme sa poskytnúť na jeho stranách priestor predsedom krajských samosprávnych orgánov. Nachádzajú sa v polčase volebného obdobia, mali by mať o čom hovoriť. Prekvapila nás reakcia z Košíc: „Žiaľ,

musím Vám oznámiť, že pán predseda KSK Zdenko Trebuľa sa rozhodol, že nebude odpovedať na otázky týždenníka Slovenské národné noviny,“ napísala nám hovorkyňa predsedu Zuzana Bobriková.

Zdenka Trebuľa volilo dvanásť percent občanov. Bol kandidátom strany Smer-SD, SMK a Mosta – Híd. Žeby sa obával o hlasy voličov maďarskej národnosti? Alebo si netrúfal odpovedať na otázky nášho týždenníka? Boli predsa všeobecné a týkali sa života všetkých obyvateľov kraja i jeho návštevníkov. Až na pár osobných, kde bolo treba vyjadriť svoj názor. Žeby bývalý aj súčasný politický pracovník nemal nijaký? Pýtali sme sa napríklad, či sa zhoduje jeho predstava ideálneho riadenia kraja s realitou, alebo aká je jeho hodnotová orientácia. A ešte, ako prijal fakt, že sa v Košiciach uskutočnil Národný pochod za rodinu. Nedozvedeli sme sa, kto je Zdenko Trebuľa a ako sa mu vodí vo funkcii predsedu samosprávneho kraja. Nemá záujem priblížiť sa k občanom. Kto vie, či bude rovnako ignorovať voličov aj v budúcich voľbách.

AKO BOLO, ČO BOLO

Málokedy som sa v divadle narehotal tak ako na predstaveniach frašky Tarabusiho a Scarnicchio Kaviár alebo šošovica, ktorú skvele zrežiroval Oto Katuša. Bolo to v časoch, keď bola Nová scéna ešte výborným repertoárovým divadlom. Znalec teórie drámy a dramatik profesor Peter Karvaš nie nadarmo tvrdil, že divadlo je neopakovateľné, žije len dnes a tu, preto nemôžu existovať dve rovnaké predstavenia. Keď Vilo Polóny rozohral kreáciu profesionálneho podvodníka Papagatta, diváci šaleli od smiechu. Otec muzikanta Janka Lehotského Nandy hral deduška na vozíku. Keď začať jačať, Vilo Polóny mu zapchal ústa cukríkom. Raz mu dal namiesto neho sklenenú guľôčku. Nandy ju stále vyplúval, ale Vilo ju znovu zdvihol zo zeme a pchal mu ju do úst. Nandy nemohol protestovať, lebo to bola beztextová rola. Rehotalo sa hľadisko i javisko. Vilovu manželku hrala

v štýle Sofie Lorenovej Eva Rysová. Srandovne jej kurizoval Edo Bindas. Raz priklincoval na podlahu papiere, ktoré mala pozametať. Nuž zametala z celej sily a papiere držali ako pribité.

Nielen o kaviári a šošovici

Peter VALO

Keď herečka po chvíli pochopila, že ide o podraz, praštila metlu o zem a zmizla zo scény. To bol okamih pre Bindasa, ktorý prevzal iniciatívu a zadeklamoval do publika: „Tak vidíte, aký tu máme neodstrániteľný bordel.“ Keby túto politicky podryvačskú vetu vyslovil v čase budovania komunizmu niekto z neskorších revolucionárov z novembra 1989, iste by s ňou vošiel do dejín. Diváci sa zadúšali od smiechu. Po predstavení pozvali Bindasa na akúsi svadbu.

„Len podťe, ľudia sa poťešia, bude tam žranica, pijatka a keď tam budeme my, tak tam bude aj sranda!“ takto oslovil Vila Polónyiho a študentku herectva Idu Rapačovicmi,“ navrhol mu Vilo. Edo zatiahol svoju volgu pod stromy a pokračovali v zábave. Po polnoci si šiel Bindas zdiemnuť do auta. Ráno s hrôzou zistil, že auto je zakliesnené medzi

stromami. Nijako nevedel pochopiť, ako sa tam vôbec mohol vpratať...

„Ty, Edo, to ťa asi tá Eva Rysová prekliala za tie papiere,“ zavtipkoval Vilo. Čas bežal. Ráno o ôsmej mali byť v televízii. Okolo auta sa zbehli svadobčania. Pokúšali sa ho zodvihnúť a vyslobodiť zo zovretia stromov. Márne. Volga bola ťažká ako tank. Napokon vec vyriešil predseda MNV, ktorý zavolať chlapa s pílou a ten vypíliť strom.

Edo Bindas a Vilo Polónyi nás pred časom opustili. Eva Rysová hráva postavičku starej mamy v seriáli Búrlivé víno. Ani Ida Rapačovicová už dávno nie je skvelou Janou z Arcu, ktorej sme tleskali po auguste 1968 v politicky rádioaktívnej inscenácii Anouilhovej hry Škovránok. Hercom a divákom ostali spomienky. Ale inscenáciu Škovránka zaznamenala televízia, ktorá nakrútila aj frašku Kaviár alebo šošovica. Keď sme s režisérom Cyrilom Králikom pred rokmi nakrúcali televízny medailón o Vilovi Polóny, chceli sme zaradiť ukážku z tohto kultového predstavenia. Dozvedeli sme sa, že neexistuje. Kto si ho zmazal rovnako ako záznam Škovránka, o ktorom sa televízny mág Daňo Michaeli vyjadril, že to je najväčší skvost televízneho archívu. Za tým určite nebola „kliatba“ Evy Rysovej. Televízny archív je súčasťou nášho kultúrneho dedičstva. Nezaškodilo by zverejniť, čo v ňom ešte ostalo a čo a prečo z neho zmizlo.

Chorvátske referendum podporilo tradičnú rodinu, snem rozhodol inak Našli scenár pre našich zákonodarcov?

Martin JARINKOVIČ – Foto: archív SNN

Začiatkom augusta tohto roka vstúpil do platnosti nový chorvátsky zákon o „životnom partnerstve“, ktorým sa v podstate neutralizuje, respektíve neguje výsledok chorvátskeho referenda, v ktorom ľudia väčšinou hlasov vyjadrili vôľu zakomponovať do ústavy definíciu, že manželstvo je zväzok muža a ženy.

Referendum o ústavnej definícii manželstva sa v Chorvátsku konalo 1. decembra 2013. Podľa oficiálnych výsledkov Štátnej volebnej komisie za doplnenie tejto definície do ústavy hlasovalo 65,87 percenta a proti 33,51 percenta zúčastnených voličov. Na referende sa zúčastnilo 1 436 835 voličov, čo predstavuje 37,90 percenta všetkých registrovaných voličov. Iniciátorom plebiscitu bolo združenie V mene rodiny (U ime obitelji), ktoré vyzbieralo vyše sedemstotisíc podpisov za vypísanie referenda. Chorvátsky ústavný súd v súvislosti s referendom vydal stanovisko, že doplnenie ústavy ustanovením, podľa ktorého je manželstvo zväzok muža a ženy, nesmie mať nijaký vplyv na ďalší rozvoj zákonných rámcov inštitútu mimomanželského zväzku či zväzku osôb rovnakého pohlavia v súlade s ústavnou

požiadavkou, že každý v Chorvátskej republike má právo na úctu a na právnú ochranu svojho osobného i rodinného života a ľudskej dôstojnosti.

■ REAKCIA ODPORCOV

Protiakcia „proeurópskej“ sil na seba nenechala dlho čakať. Súčasťou vládnej koalície združujúca ľavicovo-liberálne strany: Sociálnodemokratickú stranu (SDP), Chorvátsku ľudovú stranu (HNS), Demokratickú stranu Istrije (IDS) a Chorvátsku stranu dôchodcov (HSU) prostredníctvom ministra Arsena Bauka predložila do chorvátskeho snemu (saboru) návrh zákona o životnom partnerstve osôb rovnakého pohlavia. Snem zákon 15. júla 2014 schválil v pomere: 89 hlasov za a 16 proti (pričom koalícia disponuje osemdesiatimi hlasmi).

Zákon o životnom partnerstve homosexuálnym a lesbickým pá-

rom zaručí všetky práva, ktoré užívajú manželia, okrem práva na osvojenie dieťaťa. Podľa vyjadrenia ministra A. Bauka v chorvátskom denníku Večernji list schválená verzia zákona predstavuje demokratický kompromis medzi odporcami, ako aj podporovateľmi zákona. Chorvátsky denník Novi list dal priestor vyjadreniu združenia V mene rodiny, ktoré vyslovilo hlboké rozčarovanie nad prijatím zákona o životnom partnerstve. Podľa združenia snem obišiel vôľu voličov vyjadrenú v referende a vytvára veľkú nedôveru občanov v právny štát a vládu zákona.

„Nanútenie tohto zákona sa proti úcte k základným princípom demokracie a chorvátskej ústavy. Spôsobuje škodu deťom, snaží sa o relativizáciu spoločenského významu zväzku muža a ženy i rodiny, a to všetko s cieľom ďalšieho násilného nanucovania ideológie cudzej chorvátskej spoločnosti,“ povedal pre Novi list predseda združenia Lino Zonjić. K návrhu zákona sa ešte pred jeho schválením vyjadrila aj katolícka cirkev. Glas koncila (Hlas koncilu) priniesol stanovisko komisie Iustitia et pax, podľa ktorej zákon o životnom partnerstve nesmie vytvárať zmatek a zamieňať životné partnerstvo s manželským zväzkom. Týmto zákonom sa podľa komisie otvára cesta k erózii tradičnej rodiny. Komisia upozornila na nesprávnosť stanoviska, podľa ktorého neexistuje povinnosť štátu

ochraňovať manželstvo, ale len rodinný život dieťaťa a rodiča, čo spochybňuje doterajší úzus, že rodina je základným článkom spoločnosti, ktorý je hodný ochrany. Na druhej strane komisia poukázala na ťažkú sociálno-ekonomickú situáciu chorvátskych rodín a vládu vyzvala na silnú proročnú a pronatalitnú politiku.

■ KRÍZA SPOLOČNOSTI

V tejto súvislosti je vhodné poukázať na dlhodobé nepriemerné demografické ukazovatele v Chorvátsku. Podľa údajov Štátneho štatistického ústavu (Državni zavod za statistiku) pokračuje trend negatívneho prírastku obyvateľstva. Kým v roku 2012 bol mínus 2,2 percenta, v roku 2013 to bolo už mínus 2,5 percenta, čo znamená, že v roku 2013 zomrelo o desaťtisíc ľudí viac, ako sa narodilo. Navyše popri tom pokračoval aj trend vysťahovalecstva, keď v minulom roku štyridsaťtisíc Chorvátov odišlo z krajiny, aby hľadalo svoje uplatnenie za hranicami Chorvátska. V roku 2013 bolo uzavretých menej než dvadsaťtisíc sobášov a narodilo sa menej než štyridsaťtisíc detí (pričom umrelo viac než päťdesiat tisíc ľudí). Podľa informácií Chorvátskej televízie (HRT1) od roku 1991 predstavuje celkový úbytok 181 507 osôb.

Prijatie zákona o životnom partnerstve dvoch osôb rovnakého pohlavia, ktorým sa neguje vôľa občanov vyjadrená v referende, je neprijemným precedensom, ktorý svedčí o tom, že „proeurópske“ sily budú agendu homosexuálneho zväzku ako súčasť novodobých „hodnôt“ európskej civilizácie tvrdo presadzovať bez ohľadu na vôľu väčšiny občanov. V Chorvátsku odskúšaný model môže byť smutnou predtuchou aj pre Slovensko, kde sa rozbehla podobná občianska iniciatíva na vypísanie referenda. Vyhne sa Slovensko chorváckemu scenáru?

POZNÁMKA

Sebazničujúce ukrajinské sily

Slovenský básnik Pavol Horov povedal: „Hovorí sa síce, že človek je tvor rozumný, ale dejiny ľudstva nás usvedčujú z najhorších nerozumností.“ Aj teraz Európe rozum akoby chýbal. Sankcie, ktoré Robert Fico nazval nezmyselnými, povedú iba k ďalšej pauperizácii Európy a priznajme si, k ešte väčšej chudobe v Ukrajine, ktorá stále verí na akýsi čarovný prútk západnej demokracie.

Neodškriepiteľný potenciál Ukrajiny sa bez fungujúcej ekonomiky mení na chaos. Prvá však volá po čoraz tvrdších opatreniach a sankciách. A sankcie, o ktorých zmysluplnosti zdravý rozum nemôže nepochybovať, našli odzvu aj u silných lídrov Európy. Tí dokonca vyžadujú si ich ctiť. Nuž, prešli sme obdobím, keď sme si ctili diktatúru proletariátu ako legitímnu politiku suverénneho štátu. Pritom obeť za odmietanie či nechápanie tejto doktríny boli veľké. Aj teraz z legitímnej politiky suverénnej Európskej únie vyplýva veľmi nebezpečná doktrína. Aké obeť prinesú sankcie a čo sa nimi dosiahne? Odíde Rusko z Krymu, ktoré sa po ukrajinských demonštráciách na Majdane stalo z hľadiska jeho sebazachovy jediným pevným bodom v rozbitnej atmosfére ukrajinských excesov? Inak by na Krym predsa prišla americká námorná flotila. Ak sa Putinovi vyčíta, že zabratím Krymu „rozmlátil pravidlá medzinárodného poriadku“ a pripodobnil sa nielen svojim sovietskym predchodcom, ale aj nacistom, ako tvrdí novinársky „jasnovidec“ Peter Schutz, pravdou je opak: Putin práveže tým upevnil pravidlá doteraz trvajúceho medzinárodného poriadku, lebo inak by Spojeným štátom z Európy chýbalo už iba Švajčiarsko.

Medzinárodná propaganda podstatne minimalizovala rozhodujúcu úlohu Sovietskeho zväzu na porážke fašizmu, až napokon teraz dospela k záveru, že samo Rusko je fašistické. To však chciac-nechciac pripomína goebbelsovské metódy propagandy. A z nich pre našu pravičiaru tlač vyplynulo, že ruský prezident Vladimir Putin by sa na oslavách sedemdesiateho výročia SNP nemal objaviť. To sú postuláty slobody a demokracie? V roku 1968 sa nás nikto z demokratického Západu nezastal proti komunistickému Sovietskemu zväzu. Dnešná demokracia to majú byť pochody gejev a lesbičiek, možnosť z plného hrdla sa vykríčať, alebo zasýtiť to hrdlo chlebom?

Ukrajiny sa zmocnili sebazničujúce sily. A my im pomáham...

Peter JÁNOŠÍK
Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Prezidentské voľby v Turecku ukazujú na vzostup neosmanizmu Erdoganova hviezda svieti polmesiacu

Martin JARINKOVIČ – Foto: archív SNN

Desiateho augusta 2014 sa v Turecku uskutočnili prezidentské voľby. Boli výnimočné tým, že v nich mali tureckí voliči možnosť po prvý raz si priamou voľbou zvoliť svojho prezidenta. Absolútnym víťazom sa stal doterajší premiér, predseda Strany spravodlivosti a rozvoja (AKP) Recep Tayyip Erdogan.

Podľa konečných výsledkov, ktoré zverejnilo internetové vydanie tureckého denníka Sabah, sa na voľbách zúčastnilo 40 545 911 oprávnených voličov, pričom doterajší premiér R. Erdogan získal 51,79 percenta (21 000 143) hlasov. Tento jednoznačný výsledok sa dal očakávať, pričom sa ukázali ako správne analýzy Medzinárodného inštitútu pre blízkovýchodné a balkánske štúdie (IFIMES) z Lubľany, ktorý ešte pred voľbami predpokladal, že voliči sa vyjadrí za pokračovanie Erdoganovej politiky, zásluhou ktorej je Turecko na hospodárskom i mocenskom vzostupe.

■ OSMANSKÉ DEDIČSTVO

Erdoganov úspech je úspechom programu neosmanizmu. Neosmanizmus (Yeni Osmanlılık) je nacionalistická, islamistická a panturkistická ideológia, ktorá hlása obnovu tureckého vplyvu v priestore niekdajšej Osmanskej ríše. Podľa nej je Turecko predurčené stať sa vedúcou silou nového euróazijského poriadku. Túto pozíciu má Turecko dosiahnuť revíziou Atatürkovej politiky, návratom k islamu a osmanským tradíciám. Cieľom neosmanistov nie je obnova Osmanskej ríše. Ich ambíciou je Turecko ako regionálny líder v oblastiach tradičnej sféry tureckého vplyvu – na Kaukaze, Blízkom východe a Balkáne. Práve Balkán má v neosmanistickej kon-

ceptii výnimočné miesto. Neosmanisti chápu Balkán ako kolísku tureckej civilizačnej identity, na Balkáne hľadajú korene tureckého európanstva. Spôsob, akým sa vrátili mocensky na Balkán, vidia neosmanisti v podpore Bosniakov a Albáncov a v pomyselnom oblúku islamských enkláv tiahnuceho sa od Bihaća cez strednú a východnú Bosnu, Sandžak, Kosovo, Albánsko, Macedónsko, Kirdžaliju, východnú Tráciu až do európskej časti Turecka. Primárnym tureckým záujmom je zachovanie a posilnenie tejto balkánskej geopolitickej srdcovej tepny. Na Balkáne sa turecké záujmy čiastočne zhodujú

s americkými. Turecko podporuje úsilie o pretvorenie Bosny a Hercegoviny na unitárny bosniacký štát, podporuje samostatné Kosovo či Macedónsko pod značným vplyvom albánskej menšiny.

■ OHLASY NA BALKÁNE

Turecké voľby aj preto na Balkáne sledovali so zvýšenou pozornosťou. Rozruch v Srbsku vyvolal Erdoganov výrok pri návšteve Kosova, podľa ktorého sa v Kosove cítia ako doma, pretože vzhľadom na spoločnú históriu Turecko je Kosovo a Kosovo je Turecko. Podobný rozruch vyvolal v Republike srbskej v Bosne a Hercegovine

(BaH) výrokom, že mu Bosnu zanechal v zväte Alija Izetbegović, pretože Bosna je osmanským dedičstvom. Problematickým bol aj jeho výrok, že prisaha pri Alahovi, že kým je živý, nikto neublíži Bosniakom, lebo by mal proti sebe sto miliónov Turkov. Tým okomentoval aj prítomnosť tureckej vojrovej lode v Neume – jedinom bosniackom prístupe k moru. Tieto vyhlásenia v Republike srbskej pochopili ako priamu hrozbu. Opakovane na ne reagoval prezident Milorad Dodik, podľa ktorého je miešanie sa Turecka do vnútorných záležitostí pre Srbov neprijateľné.

Na rozdiel od srbských reakcií prijali Bosniaci Erdoganove výroky pozitívne. Člen Kolektívneho predsedníctva BaH Bakir Izetbegović v priamom prenose zo Sarajeva pozdravil Erdogana a zablahoželal mu k víťazstvu, pričom ho nazval islamským lídrom prvého rángu, ktorý Turkom vrátil dôstojnosť, hrdosť a sebedôveru. Na internete sa tiež objavili zábery z osláv Erdoganovho víťazstva v Sarajeve. Lenže triesvejšie hlasy zo Sarajeva prostredníctvom denníka Dnevni avaz spochybňujú úprimnosť tureckej podpory Bosniakom, keď poukázali na fakt, že Turci v Bosne hľadeli najmä na vlastné záujmy. Ako príklad denník uviedol kauzu spoločnosti Turkish Airlines, ktorá vyradila z hry domácu BH airlines a pod.

Aj keď sú Erdoganove volebné zisky pôsobivé, reálny rozsah šírenia tureckého vplyvu podľa neosmanského konceptu je zatiaľ problematický. Preto ani srbský analytik Miroslav Lazarski vzhľadom na turecké domáce problémy s Kurdmi či na susedské problémy s Irakom, so Sýriou a s Izraelom nevidí dôvod na paniku. Teda aspoň nateraz...

MILAN S. ĎURICA

ANTON HRNKO

IVAN MRVA

RÓBERT LETZ

PETER SOKOLOVIČ

PAVOL PARENIČKA

Prepojenie a dejinné súvislosti dátumov 14. marec 1939 a 29. august 1944 v historickej pamäti a vo vedomí slovenského národa

Obdobie dejín, keď slovenskú mapu kreslili berlínske pastelky

V tomto roku si pripomíname sedemdesiate piate výročie vzniku Slovenského štátu (14. marec 1939) a sedemdesiate výročie Slovenského národného povstania (29. august 1944). Matica slovenská chce prispieť k ucelenému vytváraniu historickej vedomia Slovákov. Niekoľkí slovenskí profesionálni historici, prevažne orientovaní na výskum dejín 20. storočia a výskum totalitných režimov, sa zúčastnili na ankete, ktorá je pokusom objektivizovať slovenské historické vedomie pri interpretácii dejín. Veríme, že aj týmto spôsobom možno prispieť k lepšiemu pochopeniu našich dejín a k ich priblíženiu slovenskej verejnosti.

Spracoval Peter MULÍK, riaditeľ Slovenského historického ústavu Matice slovenskej

• Na základe vašich poznatkov možno považovať 14. marec 1939 za prirodzené vyústenie vnútornej slovenskej politiky, alebo bol spôsobený prevažne zahranično-politickými zmenami?

Róbert ARPÁŠ: Štrnásty marec 1939 bol jednoznačne dôsledkom zahraničnopolitického vývoja. Treba však akcentovať skutočnosť, že bez domácich predpokladov, t. j. autonomistického hnutia, by sa udalosti uberali iným smerom.

Milan S. ĎURICA: Na základe mojich štúdií a uverejnených knižných aj časťkových príspevkov pokladám 14. marec 1939 za prirodzené vyústenie vnútornej slovenskej politiky, počnúc od politických zásad Ľudovíta Štúra. Iba časový moment marec 1939 bol podmienený medzinárodnou politickou situáciou. Česko-nemecký historik Emil Franzel nazval to obdobie „stredo-európskou revolúciou“. V tom čase prakticky absolútnym pánom geopolitického priestoru strednej Európy sa stala Nemecká ríša na čele s Adolfom Hitlerom. A Hitler, ktorého vyhláseným cieľom bolo „likvidovať Česko-Slovensko“, vyzval slovenských politikov, že im dáva možnosť vyhlásiť sa za samostatný štát, ktorý on uzná a bude ho chrániť. Ináč bude územie Slovenska rozdelené medzi Maďarsko, Poľsko a po Váh pripadne Nemecku. Každý slovenský zodpovedný politik musel v danej situácii voliť prvú alternatívu. Kto pozná dejiny európskych štátov, vie, že malé štáty pravidelne vznikajú pod väčším alebo menším vplyvom dominujúcich susedných štátov alebo svetových mocností. Aj taký skúsený a vážený pražský politik, akým bol Dr. Milan Hodža, neskôr v exile vyhlásil, že ani on v danom prípade by nebol mohol konať ináč.

Anton HRNKO: Pri tejto otázke by azda bolo vhodné pripomenúť leninské učenie o revolúcii a revolučnej situácii. Aj keď sa dnes marxizmus ako metóda všeobecne odmieta, niektoré jeho tézy nemožno paušálne zavrhnúť. Jednoducho v stabilnej spoločnosti, saturovanej materiálne i duchovne, nikto nijakú revolúciu nevyvolá. Bez vedomia slovenskej osobitosti ako národa v rozhodujúcej mase Slovákov, bez idey slovenskej samosprávy, ako bola zakotvená v Žiadostiach slovenského národa z roku 1848, v Memorande národa slovenského z roku 1861, v Pittsburskej dohode z roku 1918, bez udržiavania tejto myšlienky autonomistami v rokoch prvej republiky by nemohol byť ani 14. marec 1939. Jednoducho Hitler by nemal koho osloviť a jeho ultimátum by nemal kto vykonať. Slovenský národný vývin od roku 1848 bez akýchkoľvek pochybností smeroval k presadeniu sa národnej suverenity vo forme samosprávy. Tvr-

denie, že slovenský štát nikto nechcel, a preto to, čo nastalo po 14. marci 1939, nemalo z hľadiska slovenského národa nijakú legitimitu, je prinajmenšom bohapusté nepochopenie slovenského národného vývinu, ale skôr nepodarená snaha delegitimovať slovenskú túžbu po vlastnej suverénnej samospráve. Slováci by sa skôr alebo neskôr k svojej samospráve dopracovali. Predstava vtedajších slovenských politických vodcov vychádzala z formy duálnej rakúsko-uhorskej štátnosti a z myšlienok amerického federalizmu a tie boli založené na suverinite národa (ľudu) v rámci akejkoľvek novej štátnosti. Žiaľ, vydanie strednej Európy v Mníchove 1938 západnými mocnosťami do výlučnej mocenskej sféry A. Hitlera bolo tým vonkajším deus ex machina, ktoré v podstate demokratické hnutie slovenského národa, požadujúce jeho samosprávu, zarámcovalo do obrazu tej doby. Takže 14. marec 1939 bol prirodzeným vyvrcholením vtedajšieho úsilia slovenskej politickej elity v daných medzinárodných podmienkach, ktoré určili nastupujúci a víťaziaci nacizmus, aj keď slovenskí politici (aj autono-

mecka v priestore strednej Európy po Mníchovskej dohode veľmocí z konca septembra 1938. Po dvoch desaťročiach prestal platiť versaillský mierový systém. Hranice sa opäť začali meniť. Hitler pri novej organizácii strednej Európy dopel k záveru, že existencia česko-slovenského štátu v akejkoľvek podobe je zbytočná a môže byť nebezpečná pre expanzívne nemecké záujmy. Samostatné Slovensko preňho znamenalo vyriešenie problému existencie Česko-Slovenska, a to bez významnejšieho nasadenia vojenských síl. Na druhej strane si vytvoril priestor pre manévrovanie voči Poľsku a Maďarsku. Slovensko najprv ponúkol Poľsku ako výhodný územný obchod a potom ho reálne využil pri vojenskom nástupe proti Poľsku. Na celú vec by sme sa však mali pozrieť aj zo slovenskej perspektívy. Na Slovensku existovalo silné autonomistické hnutie, ktoré zastávalo svojbytnosť slovenského národa voči teórii čechoslovakizmu a ponúkalo legislatívnu autonómiu v rámci česko-slovenského štátu ako alternatívu voči pražskému centralizmu. Reprezentovala ho najmä Hlinkova slovenská ľudová strana (HSLS).

dosiahnutie vlastného štátu, ktorá sa už v dejinách nemusí opakovať (a to pomerne bez rizika s podporou Nemecka), na druhej strane instrumentalizáciu slovenského autonomistického hnutia na dosiahnutie vlastných geopolitických cieľov. Zaujímavé je však to, že slovenskí radikáli nedokázali uskutočniť prevrat, ku ktorému ich nemeckí činitelia vyzývali. Ktovie, ako by to celé dopadlo, nebuť vojenského zásahu česko-slovenskej ústrednej vlády na Slovensku z 9. na 10. marca 1939, ktorý zosnovali niektorí českí ministri. Bol to priamy impulz s veľkým vplyvom na zmyslenie slovenskej verejnosti, zaktivizoval slovenskú politiku a viedol aj k nemeckému rozhodnutiu konať. Vývoj udalostí tak vyústil do vyhlásenia samostatného Slovenska 14. marca 1939. Stalo sa to nenásilnou cestou, prostredníctvom autonómneho slovenského snemu, takmer pol roka pred začatím vojny. Naplnilo sa tak základné právo slovenského národa na sebaurčenie. Nie všetci poslanci boli pri hlasovaní presvedčení zástancovia samostatného slovenského štátu. Hlasovali však za jeho vytvorenie, lebo chceli zachovať integritu územia Slovenska, aj tak už vážne narušenú Maďarskom po Viedenskej arbitráži. Hovorí o tom, že tu boli iba zahraničné faktory, je skresľujúce, rovnako ako hovoriť, že tu bola iba vlastná iniciatíva bez súvislosti so zahraničím.

Ivan MRVA: Bolo to prirodzené vyústenie autonomistického hnu-

ovplyvňoval, ba skôr kreslil politickými, diplomatickými a napokon vojenskými „berlínskymi pastelkami“ geopolitickú mapu strednej, severnej, západnej, južnej a neskôr i východnej Európy. Tie domáce činitele pri vzniku Slovenského štátu hrali naozaj iba minimálne sekundárnu úlohu, sekundovali hitlerovskej zlovlí.

Peter SOKOLOVIČ: Štrnásty marec 1939 je nesporné vyústenie autonomistickej politiky a završením snáh o slovenskú štátnosť, na druhej strane objektívne vznikol v období, ktoré nebolo pre konštituovanie mladého štátu priaznivé. To však neumenšuje jeho význam, aj keď dáva do rúk zbraň jeho odporcom. Ako ani jednu historickú udalosť ani vznik Slovenského štátu nie je možné vnímať len z jedného pohľadu a treba k jeho hodnoteniu pristúpiť komplexne.

• Ako by ste hodnotili 14. marec 1939 ako dejinnú udalosť? Mal 14. marec 1939, resp. prvá Slovenská republika, zásadný vplyv na národno-emancipačné úsilie Slovákov druhej polovice 20. storočia?

Róbert ARPÁŠ: Štrnásty marec 1939 bol významnou udalosťou v slovenských dejinách, ktorú nie je možné hodnotiť čierno-bielo. Popri prevažujúcich negatívach nemožno prehliadať jeho akceleračnú funkciu pri národnej emancipácii slovenského národa.

Anton HRNKO: Prvá Slovenská republika nepochybne zohrala kľúčovú úlohu v moderných dejinách slovenského národa – so všetkými svojimi kladmi i zlyhaniami. Obnovený čechoslovakistický režim po roku 1945, ale najmä po roku 1948 znemožnil Slovákom vyrovnáť sa so svojimi zlyhaniami v rokoch vojny s jasným cieľom zlomiť ich vôľu po samostatnom, osobitom národnom a štátnom živote. Slováci si nemali svoje dejiny vykladať, ale mali nimi byť bičovaní, čo sa s určitými prestávkami robí od konca vojny dodnes. Preto sme sa s našimi dejinami stále nevyrovnali, a preto nie sme schopní ani zhodnotiť pozitíva, ktoré do národného života vniesla síce oklieštená, znásilnená, ale predsa len aká-taká národná suverénita. Tento satelitný štát v nemeckej mocenskej sfére definitívne rozhodol vnútorne i medzinárodne bez akejkoľvek pochybnosti, že Slováci sú samostatný národ schopný si svoje veci spravovať sami. Potvrdil ekonomickú spôsobilosť Slovenska existovať ako samostatný ekonomický priestor. Vytvoril administratívno-mocenskú štruktúru riadenia Slovenska, ktorú už nikdy nebolo možné úplne eliminovať, a pokus, ktorý na začiatku šesťdesiatych rokov urobil A. Novotný, vlastne vyprovokoval situáciu, ktorá skončila obrodným procesom a federalizáciou Česko-Slovenska v roku 1968. A to nehovorím o hlbokéj brázdě, ktorú vyoral pri vytvorení profesionálnych vedeckých, kultúrnych a ďalších a ďalších národných inštitúcií. Dejiny nikdy nie sú jednofarebné, vždy majú mnohofarebné spektrum.

Dobová fotografia zo zasadania Slovenského snemu

misti) s takýmto riešením v danom období nepočítali a do určitej miery sa mu aj stavali na odpor. Náš oneskorený vstup ako subjektu do európskej politiky na začiatku 19. storočia (vajatanie okolo toho, či sme, alebo nie sme národ) zapríčinil, že naše sebaurčenie sa nekonalo v súzvuoku demokratickej revolúcie na konci roku 1918, ale v čase nástupu najtemnejšej kontrarevolúcie, a to nás – žiaľ – poznačilo na ďalšie desaťročia.

Róbert LETZ: Štrnásty marec 1939 vnímam ako križovatkú stretnutia viacerých záujmov a vplyvov. Pre vznik štátu mala rozhodujúci význam dominancia nacistického Ne-

Toto hnutie bolo všetkými prostriedkami potláčané, k čomu sa využíval aj štátny aparát. To viedlo nielen k poškodzovaniu pri riešení slovenskej otázky, ale aj k radikalizácii v jeho lone. Koncom tridsiatych rokov už môžeme hovoriť o tom, že slovenská otázka bola prezretá. Hoci bola vyhlásená autonómia Slovenska, radikálni slovenskí autonomisti zacitili príležitosť s pomocou Nemecka vyhlásiť samostatný slovenský štát. Chýbala im však dostatočná vnútorná jednota a podpora širšej verejnosti. Stret záujmov radikálov s nemeckými záujmami znamenal z jednej strany využitie šance na

tia v daných pomeroch (po Mníchove a Viedenskej arbitráži), keď sme zostali v neživotaschopnom štátnom útvere – Česko-Slovenskej republike. Cestu k samostatnosti, ktorú Slováci nastúpili 6. októbra, urýchlila Praha (Homolov puč) a Berlín (Hitler).

Pavol PARENIČKA: Každý historik a serióznejší publicista vie, že na všetky dejinné udalosti sú nutné vonkajšie i vnútorné činitele. No v tejto konkrétnej situácii zreteľne dominuje zahranično-politický aspekt. Rozhodujúcu úlohu v tomto smere zohralo nacistické Nemecko a jeho vodca A. Hitler, teda vonkajší faktor, ktorý zásadne mocensky

Pivovar vo Vyhniach je časťou slávnej slovenskej histórie Jubilejnô cisárskô pivo z Vyhní

Milan AUGUSTÍN – Foto: autor

Bubeník idúc v obci Vyhne po ceste zastal na svojich osvedčených „štandoch“ a oznamoval vyhubením správu: „Dáva sa na všeobecnú známosť, že pod prisným trestom až desiatich palíc alebo jedného týždňa zavretia v šatlave o chlebe a vode zakazuje sa všetkým domácim aj cezpoľným kakat a cikad do tamojšieho potoka, lebo sa bude fajňô pivo varit pre štiavnických pánov. Jeho osvietenosti richtára mesta, vážený zbor radných, Jeho milosť komorného grófa a vzácnie ďalšie milosti, kerie prídu až cisárskej Viedny rovno na vizitáciu do Banskej to Štiavnicy, ako aj iných banských miest...“

je najstaršou časťou Vyhní, cez ňu viedla aj cesta na hrad Teplica, ktorý sa oddávna označuje ako templársky hrad.

■ TEMPLÁRSKA STOPA

Výnimočnosťou tohto nápisu je datovanie arabskými číslicami 1255, ktoré sa v tom čase nikde v Európe nepoužívali, keďže sa zaviedli vo Florencii až v deväťdesiatych rokoch 13. storočia. Ide o unikát, ktorý dokazuje nielen prítomnosť rádu templárov, ale aj autenticitu tohto artefaktu. Kde boli templári, tam sa vždy realizovali hospodárske aktivity, vrátane varenia piva. Po likvidácii rádu v roku 1307 ich majetky a aktivity prešli pod rád johanitov vo Viedni. Aj keď sa najstarší známy písomný doklad o existencii pivovaru vo Vyhniach zachoval z roku 1524, stále, aj počas „socializmu“, sa nielen tradovalo, ale aj uvádzalo na etiketách, že pivovar založili templárski rytieri. Autor História pivovaru Šteiger nesprávne napísal na internetový portál, že pivovar za-

ložili jezuiti v roku 1473. Rehoľu jezuitov však založil sv. Ignác z Loyoly v roku 1534 a schválil ju pápež bulou Regimini militantis Ecclesiae 27. septembra v roku 1539... Z roku 1564 máme zachovanú správu, že pivovar udržiavalo mesto a pivnému majstrovi vyplácalo mzdu vo výške jedného uhorského zlatého a dvadsiatich piatich denárov, čo bol mimoriadne vysoký plat. To dokazuje, že richtár a radní mesta boli s kvalitou piva veľmi spokojní.

■ POHNUTÁ HISTÓRIA

Zaujímavá je zachovaná vineta „amazonského sladového piva“ z obdobia konca 19. a začiatku 20. storočia, ktoré sa predávalo vybraným zákazníkom nielen do širokého okolia, ale aj do vzdialenejších miest monarchie, dokonca so zámerom predstaviť ho na parížskej svetovej výstave. Maďarský názov piva je Amazon maláta sor, teda Amazonské sladové pivo vyrobené v pivovare Kachelmann a spoločníci vo Vyhniach. Etiketa je ozdoba

bená hlavou Minervy s prekríženými oštepami a so zapletenými vavrínovými vetvičkami, z čoho sa dá usudzovať, že išlo o čierne pivo à la Rio Negro Amazonas s vyšším alkoholovým stupňom, podobné ako sa neskôr v šesťdesiatych rokoch 20. storočia s úspechom varilo vo vyhnianskom pivovare. Ako sme už spomenuli, v šesťdesiatych rokoch 20. storočia bola na etiketách vyhnianskeho piva informácia, že pivovar založili templárski rytieri, aj keď s nesprávnym datovaním.

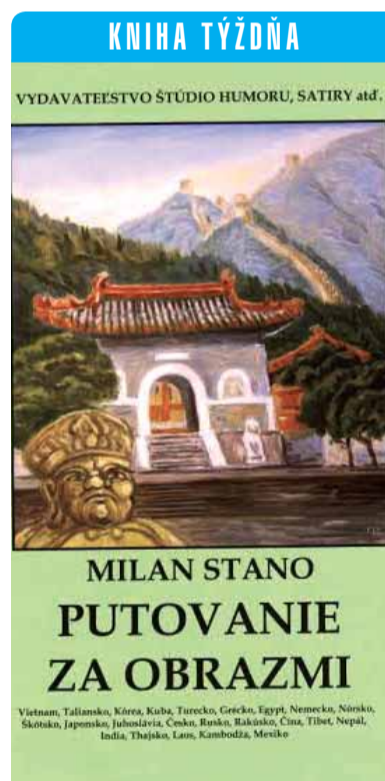
■ SÚČASNOSŤ S OTÁZNIKMI

Omyly sa množia a aj dnes pivovar nesie názov Šteiger – čo je pomenovanie banského technika pôsobiaceho v uhoľných baniach. Správny banický názov by

mal byť „hutman“, akým sa oslovovali banskí technici v okolitom rudonosnom revíre. Teda nie jezuiti, ale templári založili tradíciu varenia piva vo Vyhniach. Mali manzériu a kostol pri Pohronskej ceste v ústí Vyhnianskej doliny v obci Breznica. Kostol bol zrútený na konci tridsiatych rokov 20. storočia. O kvalite v súčasnosti vareného piva vo vyhnianskom pivovare Šteiger svedčí aj udelenie Pivnej korunky za rok 2014. V deväťdesiatych rokoch 20. storočia vznikol Banskostavičnicko-hodrušský banický spolok, ktorý medzi prvými „opatreniami“ vydal takzvaný Pivný zákon a vykonávacie predpisy pri pití piva v rámci slávnostných a iných udalostí spojených s banickými tradíciami.

Pevne zakotvený maľujúci pútnik

Milan Stano: Putovanie za obrazmi, Štúdio humoru a satiry, Bratislava 2014

Milan Stano (1949) patrí medzi maliarov pútnikov. Priznáva to vo svojej najnovšej knižke Putovanie za obrazmi zo svojho vydavateľstva Štúdio humoru a satiry. Ak si viete predstaviť, čo všetko si dlhodobá vydavateľská robota vyžaduje, azda by ste sa aj zapriahali, že od svojho počítača sa nedostane ďalej ako do tlačiarne.

On popri knižkách celé štvrtstoročie zostavuje humoristický časopis Kocúrko, a teda ani inšpiratívne vínko pritom nemôže odmietnuť. Kedy teda maľuje, kedy si vie nájsť čas na cestovanie?

Kresbe a maľbe v plenéri prišiel na chuť v mladých rokoch, pričom doteraz s vďačnosťou spomína na svojho učiteľa a priateľa Ernesta Zmetáka („naučil ma aj uvažovať o krajine a o umení, neustále pozorovať, poučiť sa a vzdelávať“). S váženým umelcom nemohol obísť Oravu a ďalšie inšpiratívne kraje a pobudnúť v nich s takou tvorivou intenzitou, že postupne dôverne spoznával mnohé oblasti Slovenska. Zmeták našiel vo svete na svoju prácu trvalé miesto v sicílskom Cefalú, Stano začal putovanie v polovici sedemdesiatych rokov minulého storočia. Vtedy sa ešte nehovorilo o destináciách ako o niečom samozrejmom (a teda akosi zákonite chvíľkovo zážitkovom), už samotné vycestovanie malo príchut' nekaždodenného, ktoré sa neuskutočňuje, kedykoľvek si občan zmyslí. Nebudem vymenúvať štáty, z ktorých maľby, kresby či drevorezy reprodukuje Milan Stano v Putovaní za obrazmi (napokon sú hneď pod názvom knižky). Popri Európe sa zvedavo a s úctou zahľadel najmä do ázijských končín, kam jeho prvá cesta viedla do oslobodeného Vietnamu v čase, keď tam Američania iba nedávno skončili svoju krutú inváziu.

Ak sa chcete dozvedieť viac o tom, ako sa obrazy s príbehmi stávajú autorskými dejinami a ostávajú svedectvom o skúsenostiach našinca v širom svete, skrz svoju gramotnosť máte na to neodškriepiteľnú demokratickú príležitosť.

Dušan MIKOLAJ

MEDAILÓN

Spisovateľov, ktorí sa u nás hlásia k svojim rómskym koreňom, nemáme na Slovensku veľa, aj keď ich prítomnosť v literatúre je nesporné inšpiratívna a v mnohých prípadoch ukazuje Rómom cestu zo sociálnej a z kultúrnej vyčlenenosti. Medzi tých básnikov a prozaikov, ktorí dokázali objaviť čaro rómskej slovesnosti a ukázať ho širokému publiku, patrí plným právom aj Dezider Banga.

Slovenský básnik s rómskou dušou

Dezider Banga sa narodil 24. augusta 1939 v Hradišti. Do základnej a strednej školy chodil v Uhorskom neďaleko Poltára a učiteľské vzdelanie získal na Pedagogickej škole v Krupine. Potom študoval slovenčinu a dejepis na Filozofickej fakulte Univerzity v Bratislave. Po skončení šiestich rokov pôsobenia na gymnáziu v Orave sa stal redaktorom, od roku 1979 odi-redaktorom, od spoločenského kde pôsobil až 1990. Potom bol

zduženia Romani kultúra a šéfredaktorom kultúrno-spoločenského mesačníka Roma a detského časopisu Luludi, ktoré vydáva toto združenie rómskeho etnika v Slovenskej republike. Svoju básnickú tvorbu začal zbierkou Záružlie a lekno v roku 1967 a zatiaľ ostatná zbierka z roku 2012 má názov Le Khamoreskere čavora (Slniečkove deti). Dezider Banga má na konte deväť básnických zbierok, ale aj rómsky šlabikár či niekoľko úspešných scenárov a množstvo publicistických článkov. V súčasnosti podniká v oblasti polygrafického priemyslu – je majiteľom kníhtlačiarne. Žije a tvorí v Bratislave. Majster Dezider Banga sa nedávno dožil pekného jubilea – sedemdesiatich piatich rokov. V mene redakcie mu blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Bola nedeľa ráno, osem hodín, 24. augusta 2014. Chystal som sa variť ako správny Slováč, čo si chce vyžehliť sobotnú bujarosť. Krájam si spokojne mäso, ale porezal som sa krivákom. Za svoju preliatu krv môže hlásateľ Slovenského rozhlasu. Začal správy mocným hlasom a jemu vlastnou kadenciou: „Ukrajinská armáda pri útoku v Donecku zasiahla nemocnicu. Do pásma Gazy dopadli rakety, sú mŕtvi. Na Islande sa chystá vybuchnúť sopka...“ Za týmito Jóbovými zvestami hlásateľ národu poprial: „Peknú nedeľu želim.“ V tom momente som sa porezal. Ale nebudem ho

za úbytok krvi žalovať, lebo som dopadol ako kuchár z titulu českého bulváru: „Kuchaře smrtelně uštkl had dvacet minut poté, co mu usekl hlavu! Vďaka, ja som krájal krkovičku.

O niekoľko hodín po strate krvi som sa vyžaloval suse-

formáciách o hrôzach vo svete. Presný oxymoron, hovorí sused a dodal, že je nevšimnutou zbraňou globalizácie. Niekedy vyvoláva úsmev, inokedy rozzuří cynizmom a často nahnevá hlúposťou. Oxys je ostrý a inteligentný. Moros znamená tupý, poma-

ne“ (Odmeral starý mládenec a zememerač Old Shatterhand.); „10 typov drepov, ktoré si zamierovali ženy po celom svete“ (Žeby sa ženy celého sveta na niečom konečne zhodli?); „Takúto drsnú Farmu ste ešte nevideli: Markiza chystá prevrapenia!“ (Prevrapu-

sa ťažko žuje a je nechutná, lebo nemá sviežu arómu.). Portál Markízy Tvnoviny.sk: „Viani v nedeľu pracoval každý piate zamestnaný Slováč“ (Ten lenivec každý piaty, celý rok robí iba jeden deň.). A ešte kuk k susedom – Blesk.cz: „Zdena Studenková: Rok od roku vypadá čím dál lépe!“. Týden.cz: „To je proti prírodě! Chantal Poullain popírá svůj věk!“

České titulky by som komentárom len poškodil. Ale bratia ma inšpirovali. Pridám môj vlastný titulok. „Pozor na prízemné mrazíky, preto nezabudnite malé deti dole na zemi!“ Čím je národ väčšie trdlo, tým je niekomu lepšie. A nemyslim na iluminátov, ani na Babu Jagu.

Milan ZEMO

To je nič, povedal mi sused, keď som sa porezal

dovi. Najprv sa zasmial, a potom ma vysmial. Nech sa netrápim, lebo už dávno nie je sila slova v jeho podstate, ale v spojení slov. Globálny výplach mozgu má svojho tátoša v oxymorone. Ide o spojenie slov, ktoré si protirečia. Presne tak, ako mi želan ujo z rádia. Peknú nedeľu po in-

ly a hlúpy. Na zasmiatie je spojenie slov suchá voda či zdravý nemocný. Na plač nežná revolúcia alebo poctivá politika. Dal som si námahu a našiel som niekoľko nie oxymorových, ale podobných „pekných nedeľ“ v bulvárnych internetových médiách. Topky.sk: „Prefikanosť žien nemá hra-

júce: TV Markiza chystá prevrapenie.). Čas.sk: „Japonsko chce pomôcť epidémii sužovaným krajinám“ (Nie aby peniazmi, ale epidémiou im Japonci jedni vy-počítaví idú pomáhať!); „Nechutná žuvačka na spodku podrážky je skutočne problém“ (Súhlas, žuvačka pod topánkou na nohe

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Čo je pravda?

Pri príležitosti sedemdesiateho výročia SNP napísal v *Pravde* istý publicista a prekladateľ, že britský štátnik Chamberlain Mníchovskú dohodu „vnútil nielen Československu, ale viac-menej k nej dotlačil aj váhajúce Francúzsko“. Mníchov predchádzal aj vzniku Slovenskej republiky v marci 1939 a aj rozpúťaniu druhej svetovej vojny.

Jan Cholínský v texte Mníchovská zrada, alebo pražský krach? Nečasova mise a rozpad Československa v roce 1938, uverejnenom v *Res Claritatis*, zpravodajstvi z katolíckeho sveta, 22. 9. 2009 (<http://res.claritatis.cz/?a=2&b=>), však uvádza toto: „Dne 16. září 1938 přiletěl do Paříže zvláštní vyslanec čs. presidenta Edvarda Beneše s tajným posláním. Jeho úkolem bylo kontaktovat předsedu francouzské socialistické strany Léona Bluma a předat jeho prostřednictvím poselství francouzské vládě. Obsahem tohoto poselství byla žádost presidenta Beneše, aby Francie a Velká Británie jako tajní zprostředkovatelé nabídli Adolfu Hitlerovi a jeho nacistickému Německu československé pohraniční území o rozloze 46 tisíc kilometrů čtverečních pod podmínkou, že s tímto územím si vezme jeden a půl až dva miliony československých Němců. Zároveň s odstoupením území tak měla být přemístěna, resp. vysídlena podstatná část obyvatel německé národnosti z čs. území. Oním zvláštním poslem byl Jaromír Nečas, čs. ministr sociální péče, který přes osobní nesouhlas s obsahem poselství jako Benešovi oddaný politik a lojální ministr svůj úkol splnil.“

Tento fakt znamená, že Mníchov vymyslel Beneš! Bol to jeho plán, následne so slovami: „Západ nás zradil,“ sadol s Hankou na aeroplán a vojnu pokojne prečkal v „zradnom“ Londýne. J. Cholínský dodáva, že dvadsiate storočie v českých dejinách možno nazvať aj storočím manipulácie verejnej mienky. Teda: koľko právd, ktorým veríme, nie je zmanipulovaných?

Naša literatúra v rebríčku PEN

Spisovatelia, členovia Slovenského centra svetovej organizácie literárnych tvorcov PEN-klubu, hodnotili v minulých dňoch formou ankety knižne vydané pôvodné diela slovenskej literatúry za rok 2013. Najväčší počet hlasov získala kniha Jozefa Heribana Prelet stahovavých vtákov. O druhé miesto sa delia reportážne prózy Jána Čomaja z vydavateľstva Matice slovenskej Neskutočné príbehy a historický román Milana Augustína Templári. Diela v ďalšom poradí: Etela Farkašová: Na rube plátna, Zdenka Beckerová: Hlubí let a Stojan Lekoski: Proglas. Vydavateľstvo MS pripravuje na vydanie aj druhý diel Čomajových Neskutočných príbehov.

(snn)

Matúš Kučera: Slávme silu pracovitého slovenského človeka Jediná oficiálna oslava ústavy

Alexander GO CZ – Foto: autor

Už po tretí raz sa 1. septembra zišli z iniciatívy Matice slovenskej vlastenci a matičíari na Bratislavskom hrade pri jazdeckej soche kráľa Svätopluka, aby slovom a piesňou oslávili Deň Ústavy Slovenskej republiky. Odznali inšpiratívne prejavy, umelecké slová aj národné hymnické piesne a kráľovi Svätoplukovi vzdali hold osobnosti nášho matičného i kultúrneho života.

Napriek daždivému počasiu sa pod klenby Bratislavského hradu zišlo stopäťdesiat účastníkov.

Aj napriek nepriaznivému daždivému, studenému a veternému počasiu sa na nádvorí Bratislavského hradu zišlo viac ako stopäťdesiat vlastencov, aby cez kráľa starých Slovákov Svätopluka vzdali hold myšlienke slovenskej svojbytnosti a jej ďalšiemu rozvoju. Toto už tradičné podujatie sa celkom prirodzene spája so štátnym sviatkom, akým Deň Ústavy Slovenskej republiky nepochybne je. Je len poľutovaniu hodné, že na túto slávnosť si nenašli cestu poslanci NR SR, okrem troch zástupcov parlamentu, a verejnoprávne médiá.

MODLIDBA

Za Maticu slovenskú slávnosť otvoril jej podpredseda Jozef Šimonovič, a to staroslovenskou modlitbou venovanou všetkým ľuďom dobrej vôle, ale aj tým, ktorí by náhodou prišli na slávnosť so zlým úmyslom. Vzápätí ospravedlnil premiéra Roberta Fica, ktorý prisľúbil účasť, no povinnosti v Bruseli mu neumožnili zúčastniť sa na slávnosti. Nasledovala slovenská štátna hymna, príhovory osobností, do života bola uvedená kniha historika prof. Martina Homzu, venovaná historickým prameňom o Svätoplukovi, umelecké slovo zaznelo v podaní našej hereckej stálice Evy Kristínovej a odznali aj hymnické piesne. Maticu slovenskú zastupova-

li predseda Marián Tkáč, Jozef Šimonovič, správca Maroš Smolec, organizátor Drahošlav Machala a ďalší aktívni členovia z Bratislavy a celého Slovenska. Matúš Kučera vyzdvihol vo svojom prejave silu poctivého pracovitého Slováka. D. Machala predložil návrh na vyhlásenie pamätného dňa 16. septembra 1848 a DŇA SLOVENSKEJ NEZÁVISLOSTI 19. septembra 1848.

HOSTIA

Z významných hostí nášho politického i verejného života spomeňme aspoň poslankyne Oľgu Nachtmanovú, Vieru Šedi-

vovú, Annu Vittekovú, ďalej historika Matúša Kučera, Irenu Belohorskú, Evu Zelenayovú, prof. Martina Homzu, Antona Hrnka, prof. Fordinálová, katolíckeho kňaza Jána Košíara a emeritného biskupa ECAV Júliusa Fila. Obaja duchovní predstavitelia katolíckej a evanjelickej cirkvi spoločne blahorečili slovenský národ.

Obsiahlejší článok o celom slávnostnom zhromaždení, vrátane prejavu predsedu Matice slovenskej Mariána Tkáča, modlitby oboch duchovných, prinesieme v najbližšom vydaní Slovenských národných novín.

Predseda MS v sprievode poslankyň NR SR pod Svätoplukom.

O Martinovi Rázusovi hovorili, že je svedomím národa Spomienka na slovenského velikána

Stalo sa dobrým zvykom, že mikulášska verejnosť si každoročne pripomína výročie úmrtia významného slovenského spisovateľa, básnika, dramatika, evanjelického kňaza a v neposlednom rade aj politika Martina Rázusa, ktorého už za života nazývali svedomie národa. Spomienkové podujatie tradične organizuje Miestny odbor Matice slovenskej spolu s Domom MS. Tohto roku si pripomíname sedemdesiat sedem rokov od smrti tejto významnej osobnosti.

Matičíari a mikulášska verejnosť sa 8. augusta tohto roku stretli pri pomníku Martina Rázusa pred Mestským úradom, kde prítomných privítal predseda MO MS Mgr. Patrik Fuzák. V krátkom príhovore vyzdvihol Rázusa ako významnú osobnosť našich dejín. O duchovnom rozmere jeho pôsobenia referoval evanjelický duchovný ThMgr. Vladimír Ferienčík. Riaditeľ Domu MS v Liptovskom Mikuláši Marek Nemec vo svojom vystúpení zdôraznil: „Rázus zostáva pre nás stelesnením všetkého dobrého, všetkého toho, čo tvorí náš národ,

čo tvorí náš život v jeho najzákladnejšej podstate.“ Po jeho vystúpení a štátnej hymne, ktorú zaspieval Spevokol Senior, položili prítomní vence k Rázusovmu pomníku. Pieseň Kto za pravdu horí zaspievali všetci prítomní. Matičíari z Liptovského Mikuláša venujú sústavnú pozornosť výročiam významných osobností a historických udalostí, ktoré výraznou mierou ovplyvnili naše národné dejiny. Martin Rázus nesporné patrí do panteónu slovenských velikánov.

(pvs)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC, Drahošlav MACHALA. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatňu prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie e nevraciam. MČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.

PRIPOMÍNAME SI

6. septembra
– pred sedemdesiatimi rokmi (1944) SNR vydala nariadenie o poštátneni škôl na povstaleckom území Slovenska

7. septembra
– spolky Slovákov v Amerike pred sto desiatimi rokmi (1904) vydali protest proti návšteve uhorského štátnika Aponyiho v USA, v dokumente odhalili jeho šovinistické zmysly
– nezabudnuteľný televízny športový komentátor Karol Polák sa dožíva osemdesiatky
– zlatí vodácki bratia Hochschornerovci oslavujú tridsaťpäť rokov

8. septembra
– v roku 1944 sa začala jedna z najväčších operácií druhej svetovej vojny na východnom fronte – Karpatsko-duklianska operácia Červenej armády a 1. československého armádneho zboru v ZSSR; sedemdesiate výročie
– pred piatimi rokmi zomrel významný slovenský architekt Štefan Svetko (1926 – 2009), spomeňme aspoň jeho bratislavské obytné celky Košická, Račianska, vily nad Hradom, hotel Bôrik, budovu Slovenského rozhlasu

9. septembra
– popredný slovenský ekonóm, poslanec parlamentu, resp. člen vlády prof. A. M. Húska má osemdesiatpäť rokov

10. septembra
– pred sto šesťdesiatimi piatimi rokmi v čase chystaného včlenenia Uhorska do rakúskej ríše vypracovali slovenskí vládni dôverníci Ján Kollár, Ján Hlaváč a František Hanrich dokument, podporený tridsaťtisíc podpismi významnejších Slovákov, o potrebe odlúčenia slovenského národa od Maďarov a vyňatí krajiny s historickým názvom Slovensko spod panstva Budapešti (1849)

– sto rokov od Memoranda Slovenskej ligy v Amerike o práve slovenského národa na sebaurčenie (1914), adresovaného vláde USA a svetovej verejnosti
– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil dlhoročný šéfdirigent Slovenskej filharmónie Ladislav Slovák (1919 – 1999)
– sedemdesiat rokov, čo Ústredňa Židov v SR a Zväz židovských náboženských obcí na Slovensku v roku 1944 písomne vyslovili vďaka ministrom školstva Jozefovi Sivákovi za angažovanosť v prospech slovenských Židov

11. septembra
– štyristodvadsaťpäť rokov uplynulo od narodenia slovenského šľachtica Imricha Turzu (1589 – 1621) z Bytče, ktorý bol osobnosťou Uhorska, o. i. oravským županom, aj rektorom univerzity vo Wittenbergu

– pred sto päťdesiatimi piatimi rokmi (1859) vydal cisár František Jozef výnos o reorganizácii evanjelickej a kalvínskej cirkvi (vypracoval ho Karol Kuzmány), posilňujúci rovnoprávnosť cirkvi a zaručujúci poriadok vo vnútorcirkveňých vzťahoch, pričom vylučoval vplyv šľachty v cirkevných zboroch

12. septembra
– stosedemdesiat rokov od smrti svetoznámeho bratislavského výrobcu hudobných nástrojov Františka Schoellnasta (1775 – 1844)

– pred sto štyridsiatimi piatimi rokmi otvorili v Kežmarku I. výstavu remeselníkov a podnikateľov (1869)

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil slovenský onkolog Alojz Winkler (1919 – 1981), expert Svetovej zdravotníckej organizácie

(jč)